

ARAMON I LA SEVA ACTUACIÓ CÍVICA

NOTES BIOGRÀFIQUES DE RAMON ARAMON I SERRA

NÚRIA ARAMON I STEIN

S'acabava l'any 1907 quan naixia Ramon Aramon i Serra. La seva mare, Dolors Serra i Boladeres, de família provinent de Martorell, era de l'aleshores municipi de Sants. Ell, del mateix barri, ja era de Barcelona. El seu pare, Ramon Aramon i Burguès, era d'Àger (comarca de la Noguera) i de petit es traslladà a Barcelona amb els seus pares. Aquest avi patern, Ramon Aramon i Sanmartí, uns quants anys més tard feia de cambrer al cafè del centre nacionalista d'Hostafrancs Sang Nova. En aquest centre, com en d'altres, hi havia, a més del cafè, una sala de reunions, un teatre, una escola... Aramon i Serra començà l'ensenyament primari en aquesta escola. En un *Patufet* de 1916 llegim que el nen de vuit anys Ramon Aramon havia guanyat el Premi d'Honor de Lectura en un certamen organitzat pel centre Sang Nova per als barris de Sants i Hostafrancs. S'hi presentaren cent vint nens i nenes. Presidí l'acte de lliurament de premis, en representació de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, Pere Oliver i Domenge, polític mallorquí i promotor a l'illa de l'Associació per la Cultura de Mallorca. Aquell nen, al cap de seixanta-set anys, el 1983, obtenia el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. En el discurs de glossa del guardonat que féu Maria Aurèlia Capmany, alumna seva a l'Institut-Escola —text del qual el senyor Jordi Carbonell ja destacà un fragment i també el senyor Joan Martí—, després de dir que era un excel·lent professor de llengua i literatura catalanes, destacava d'Aramon:

Però més que a escriure, Ramon Aramon ens va ensenyar a llegir, com si posés en pràctica aquell profund adagi que un dia vaig trobar en el refranyer de Sebastià Farnés: «Escriure a rai, en el llegir es veu l'home». Llegir, penetrar en el coneixement de tot allò que hem heretat escrit en vers o en prosa. Llegir i fer llegir, vet aquí la tasca d'un bon mestre. I d'aquí sorgeix la seva activitat científica més important, car el treball d'erudit que posa en solfa un text antic, què és si no una invitació a la lectura?

Aramon, molt abans del treball d'erudit, ja invitava a la lectura: a l'Orfeó Atlàntida, d'Hostafrancs. Entitat molt viva, creada de poc, el maig de 1926; la qual, a més de l'orfeó pròpiament dit, de seguida tingué altres activitats. El juliol de 1927, llegim al seu butlletí:

Sabem que s'ha constituït dins el nostre Orfeó un grup d'Amics del Llibre, el qual es proposa celebrar reunions periòdiques per a discutir temes literaris, històrics, culturals, etc. Una altra finalitat d'aquest grup és facilitar la lectura de tota mena d'obres a aquells que en formin part. És una bella manera de contribuir a la batalla del llibre.

Espigolant el butlletí —*Orfeó Atlàntida. Portaveu mensual*— ens assabentem que cada mes els Amics organitzaven una lectura amb comentaris, o una conferència sobre un escriptor, català o estranger. Hi hagué conferències: «A l'entorn del llibre i la lectura»; «Com es fa un diari»; sobre Tolstoi (en ocasió del centenari de la naixença); lectura i comentari d'obres de Bernat Metge, Joan Lluís

Vives, Joaquim Ruyra, Nathaniel Hawthorne, etc. Alguna vegada Aramon és el conferenciant; generalment, però, és el presentador d'altres.

Pocs mesos després —el desembre de 1927, al cap de mig any escàs de la constitució dels Amics— llegim:

Com el lector ja haurà advertit, els Amics del Llibre del nostre Orfeó inauguren en aquest número del nostre portaveu les seves edicions de fullets. Aquest primer conté un recull de pensaments sobre els llibres i la lectura. En seguiran d'altres —cada quan els ho permetin els cabals— amb el text de les conferències més notables que organitzin o amb fragments d'autors catalans i estrangers que creguin dignes de publicar.

Van seguir: un conte de Joan Badia, poesies de Josep Carner, un conte d'Edgar A. Poe traduït per Carles Riba, poesies de Frederic Mistral traduïdes per Maria Antònia Salvà, *Els grans catalans del vuitcents* de Rovira i Virgili (fragments), *L'hereu Riera* de Josep M. de Sagarra, poesia de Concepió Casanova, poemes de Walt Whitman traduïts per Cebrià Montoliu. L'última notícia d'una lectura, conferència o fullet és del 1929. Just quan Ramon Aramon va a Madrid a fer el doctorat. Poc abans, l'agost de 1929, Tomàs Garcés escriu a *La Publicitat* sota el títol «Amics del Llibre»:

[...] heus ací uns *Amics del Llibre*, escamot amable de l'Orfeó Atlàntida, que donen una lliçó de bibliofília. Esdevenen editors. Les seves publicacions no les trobareu a les llibreries, ni formen volum. [...] Pensaments triats sobre el llibre; poemes, contes, assaigs dels millors escriptors catalans d'avui, traduccions de Poe, Mistral, Tolstoy, Whitman, etc. Una breu nota crítica precedeix cada fulletó. La presentació és sòbria, humil, però digna. La correcció ortogràfica és acurada.

81

Al costat d'aquestes activitats els Amics anaven formant una biblioteca. Demanaven als socis que hi fessin aportacions de llibres o de diners per a comprar-ne. A cada número de la revista hi havia una llista de les donacions rebudes i —predicava amb l'exemple— gairebé cada vegada trobem el nom de Ramon Aramon entre els que hi havien fet ofrena d'un o més llibres. Quan arribaren a cent volums feren una festa. Més tard recolliren diners per a fer un moble per a guardar-hi els llibres. Havien arribat a dos-cents volums. Poc abans d'anar-se'n Aramon a Madrid, «els Amics del Llibre deixen d'existir, ara, com a grup» (butlletí del setembre de 1929). I feren donació de la biblioteca a l'Orfeó. Ramon Aramon (vint-i-un anys), en representació dels ex-Amics del Llibre, féu l'ofrena, i en el parlament digué:

Una llista de protectors assegura el perpetu engrandiment de la Biblioteca. [...] I ara, tan sols voldríem manifestar un desig. Tots hem vist com, amb motiu de la quarta Diada del Llibre, la gent s'empenyia en les llibreries barcelonines i s'apoderava amb avidesa dels llibres que els nostres autors darrerament li havien ofert.

Aquesta il·lusió per la lectura és la que voldríem veure a casa nostra, manifestada per llargues esperes, en cues interminables, al costat de la Biblioteca de l'Orfeó. I res més. Senyor President: entreu en possessió de la Biblioteca de l'Orfeó Atlàntida.

Al principi de gener de 1932, a la Reunió General Ordinària de l'Orfeó Atlàntida, el president fa un discurs en el qual diu les següents paraules:

Recordem, així mateix, que els Amics del Llibre ens varen fer present d'una Biblioteca, que bones pessetes costava, els llibres de la qual són molt llegits. [...] L'absència del fill Aramon,¹ un dels principals iniciadors dels Amics del Llibre, ha perjudicat en gran manera la Biblioteca, car la seva activitat és indiscutible. I sense ell s'han acabat les conferències, que caldria reprendre, car diuen molt a favor de la cultura.

Uns quants anys més tard Aramon organitzava l'edició d'uns altres fullets literaris, aquesta vegada en els Amics de la Poesia. Dels Amics del Llibre als Amics de la Poesia. Si els anys vint era per a difusió cultural, després de la guerra era una acció de resistència cultural. Tant en un cas com en l'altre, era pel país, per la pàtria. Pere Cullerell i Andreu Farràs, periodistes i historiadors, en el llibre *L'oasi català* (2001) —cito expressament un llibre d'història sobre «les bones famílies de Barcelona», on el tema cultural només surt de passada—, diuen: «Quan a principis dels anys quaranta, Coll i Alentorn i Ramon Aramon van demanar diners a Narcís de Carreras per als Estudis Universitaris Catalans —un dels tres pals de pillar de la resistència cultural catalana en la primera fase del franquisme, junt amb l'Institut d'Estudis Catalans i Amics de la Poesia— [...]». «Un dels tres pals de pillar», els Amics de la Poesia; fou, doncs, com és ben sabut, una cosa important. Us en parlarà, d'aquí a uns moments, el senyor Joaquim Molas.

El premi material que Aramon rebé pel Premi d'Honor de Lectura infantil fou un joc de tinters. Segurament li fou molt útil perquè, a més de llegir molt —i de fer llegir, com acabem de veure—, començà ben aviat a escriure. Era molt jovenet encara quan publicà contes a *La Mainada* i a altres revistes. Més endavant, escriví articles a les revistes: *Butlletí del Foment de la Sardana de Sans*, *Orfeó Atlàntida*, *Portaveu Mensual*, *Ressò*, *Joventut Catalana*, etc.

A més, en creà una de nova, l'any 1923: *L'Estudiant*, quinzenal, escrita a mà, velografiada. Havia començat a «convidar a la lectura» ja molt abans, doncs: a quinze anys. Al número inicial anuncia que «començarà la publicació d'una *Antologia d'escriptors catalans*, per la qual desfilaran representants de la nostra literatura». Joan Torrent i Rafael Tasis, a la *Història de la premsa catalana* (1966), després de dir que «era obra personal de Ramon Aramon i Serra, aleshores un joveníssim estudiant», ressenyen: «*L'Estudiant* tenia establerta una Biblioteca circulant per als subscriptors, rifava llibres i celebrava concursos literaris.

1. Referència indirecta al pare de Ramon Aramon i Serra, Ramon Aramon i Burguès, el qual era força actiu a l'Orfeó Atlàntida.

Va tenir una certa vitalitat, puix que almenys van sortir-ne 22 números, el darrer el maig de 1925». Joan Givanel, a la *Bibliografia catalana: Premsa* (1931-1937), diu: «En Ramon Aramon i Serra era l'ànima d'aquesta publicació dedicada al conreu de les belles lletres».

Més tard participava, molt activament, de manera anònima, en diferents tasques, en altres noves revistes, com *Ginesta* (1929), amb Marc Aureli Vila, Josep Miracle, etc., de la qual sortiren només tres números —gener, febrer i març—, ja que fou suspesa per la censura del dictador Primo de Rivera. Aramon rebé una notificació del Govern Civil i ho comunica al subscriptor:

Bon amic: Del Govern Civil ens ha estat tramesa la següent comunicació:

«Gobierno Civil de la Provincia de Barcelona – Secretaria General – Núm. 2741. - En vista de la actuación de ese periódico de su dirección, he acordado quede suspendida su publicación hasta nueva orden. - Lo digo a V. para su conocimiento y demás efectos. Dios guarde a V. muchos años. - Barcelona 30 de abril de 1929. - J. Milans del Bosch. - Sr. Director del periódico *Ginesta*.»

La qual cosa posem en coneixement vostre perquè no us estranyi, durant un temps, de no ésser servit en la vostra subscripció.

Barcelona, 22 de maig de 1929.

GINESTA

Revista d'estudiants i obrers

De vegades també els escrits eren anònims; o bé, signava amb pseudònims diversos; o amb inicials; o amb el nom sencer. Segons on escrivia o sobre què escrivia, si era un article llarg o unes simples notes. No per amagar-se, sinó perquè no es veïés que sempre era el mateix; com si hi hagués diverses persones que escrivién.

Ja abans, ben aviat al començament de la dictadura de Primo de Rivera, havia descobert què era la censura: «El present número ha passat per la censura del Govern Civil», «Tingui present el lector que aquest número ha sigut sotmès a la prèvia censura militar»; frases trobades al *Butlletí del Orfeó de Sans*. O bé, més endavant, «Visat per la censura», «Ha passat per la prèvia censura», al butlletí de l'Orfeó Atlàntida. Anys més tard, durant la dictadura de Franco, hauria de lluitar amb la censura per tirar endavant les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans.

Una altra cosa que va haver d'aprendre de jove fou la de demanar diners per a publicacions. Com, en el futur, a l'Institut.

Acabem de veure que per a aquestes activitats calia sol·licitar llibres i diners. Llibres per a la biblioteca dels Amics del Llibre. Diners també per a llibres i per al moble d'aquesta biblioteca; i per a fer els fulls. I també per a altres causes: pro monument Garreta, pro senyera, pro casal (perquè l'Orfeó Atlàntida pogués anar a un de nou). Sempre el trobem, també, a les llistes dels donants.

Per a poder fer donatius, col·laborar en subscripcions, comprar llibres, pagar-se els estudis, havia de treballar. Ho feia en el camp de la música. Tocava

el piano en cinemes per acompanyar pel·lícules mudes, cosa que requereix una especial habilitat per a adequar-se al ritme de la pel·lícula. Recordava, particularment, la sèrie *La mano que aprieta*, que acabava cada capítol amb una mà a tota la pantalla que s'anava tancant amb força. En butlletins de l'Orfeó de Sants dels anys 1922, 1924, 1925 podem trobar notes de concerts en què actuà: «Foren molt aplaudits els seriosos nois Llopart, Vaqué i Aramon en fer gala de futurs Rubinsteins.» «Recital de piano. Fou notabilíssim el que van donar els aprofitats deixebles de l'Acadèmia Ribó, [...] i Ramon Aramon.» I encara, el 1925: «Vetllada musical: [...] i En Ramon Aramon, ompliren la darrera part del programa executant [...]. Nosaltres felicitem als joves concertistes [...] i els augurem segurs triomfs en sa carrera si persisteixen en el conreu de llurs evidents condicions artístiques.» Aramon no hi persistí, tot i que féu l'arranjament de la Dansa de Castellterçol, va compondre vuit sardanes i algunes cançons, com per exemple una amb poesia de Josep Miracle i una altra amb poesia de Josep Porter. Aquest últim i altres amics es pensaven que Aramon es dedicaria a la música.

Però trià la paraula, és a dir llengua i literatura. Estudià la carrera de filosofia i lletres, branca de lletres, a la Universitat de Barcelona. Alhora començà la de dret, com hauria agradat al seu pare. En aquesta no passà de dos cursos. Només obtenia aprovats i algun notable com a màxim. En filosofia i lletres també algun notable; però com a nota més baixa, perdut entre excel·lents i matricules.

Això no vol dir que abandonés la música, que l'acompanyà tota la vida. Quan li demanaven quin era el seu compositor preferit deia: «Les tres *B*» (que eren Bach, Beethoven i Brahms). Si hagués hagut de triar-ne un, per l'obra global hauria estat Bach. No feia escarafalls d'altres *B*, de Boccherini a Béla Bartók; ni de les altres *bes*: de Vivaldi a Wagner. Com a bon lexicògraf, li agradaven totes les lletres: de la *A* d'Albinoni a la *Z* de Zemlinsky, passant per les lletres de Debussy, Fauré, Haydn (Jordi Carbonell m'explicà que fou ell qui li descobrí els quartets de Haydn), Händel i Honneger, Mozart i Mahler, Schubert, Schumann, Schönberg i Stravinsky, i tants i tants d'altres, una llarga llista, on trobaríem també la *G* de Garreta i Gerhard, la *M* de Morera, la *S* de Joaquim Serra, la *T* de Toldrà, etc. Li agradava molt la música de cambra, el *lied* i els concerts de piano i orquestra. També l'òpera, sobretot l'alemanya.

Fem un salt al futur i el trobem com a impulsor de la creació de la Societat Catalana de Musicologia el 1973, en la qual fou delegat de l'Institut fins al 1991 i hi participà regularment.

Si compongué sardanes —que foren tocades sovint en les audicions de l'època— hem de pensar que era sardanista; i dels actius. No solament com a ballador, sinó a l'Agrupació Sardanista de Sants, tant a la Junta Directiva com en múltiples activitats. En aquest ambient va saber, i de seguida ho copsà, que hi havia un problema amb la tenora. Se'n féu ressò en «La conversa del mes» —que era el títol d'un espai que publicava al butlletí de l'Orfeó Atlàntida— del maig

de 1929, on parla dels Premis Sant Jordi —uns concursos de composició per a cobla, no solament de sardanes, sinó també de música lliure per a cobla:

—[...] Els Premis Sant Jordi faran bé d'insistir sobre aquest tema. Com també de recordar aquella demanda [...]: d'incloure entre els temes a premiar «el model més perfeccionat de tenora, fins assolir el màxim de comoditats per als qui l'han de sonar.» —Ho creieu interessant, això últim? —Tant més interessant com més importància es doni a les composicions lliures per a cobla. Uns instruments perfectíssims acabarien de demostrar tota la bella sonoritat, tota la magníficent potència que aquest conjunt tan nostre posseeix.

Llegint-ho em ressonen a les orelles les paraules de l'enginyer Joaquim Agulló, membre de l'Institut, l'estiu passat, quan explicava el perquè i el com del projecte que dirigeix sobre la tenora, «instrument complicat de sostenir i d'articular notes [...], que té alguns problemes per a produir un bon so, el principal dels quals és que els forats no són on haurien de ser des del punt de vista acústic i això n'afecta l'afinació i el timbre.» El senyor Agulló, sense saber-ho, també ha homenatjat Ramon Aramon quan ha fet realitat el que aquest demanava fa ja setanta-vuit anys.

Alhora que escrivia en aquestes revistes —de l'Orfeó, de sardanes, de joves— li arribà el moment de començar a col·laborar a la revista *Estudis Universitaris Catalans* amb recensions. Com també de publicar-ne a *La Paraula Cristiana* i a l'*Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura*. No abandonà aquesta última activitat quan anà a Alemanya a estudiar.

A més, com ja hem vist, organitzava tot sol diverses activitats i també col·laborava de forma intensa en iniciatives promogudes per altri; cosa que continuà fent més endavant, per exemple en miscel·lànies: la Miscel·lània Antoni Rubió i Lluch, el 1936, de la qual fou secretari; la Miscel·lània Pompeu Fabra, iniciada abans de la guerra, amb Joan Coromines. Després de la guerra, tornà a organitzar ell tot sol activitats similars: la Miscel·lània Josep Puig i Cadafalch, a la Societat Catalana d'Estudis Històrics, 1947-1951; els volums d'*Estudis Romànics* en homenatge a Lluís Nicolau d'Olwer, a Jordi Rubió i Balaguer, a Pompeu Fabra, durant els anys seixanta; els volums d'*Estudis d'Història Medieval*, a Ferran Soldevila (1968-1972); homenatges —en forma de discursos o de sopars (també amb petits parlaments)—, centenaris, cinquantenaris...

Cinquantenari de l'Institut d'Estudis Catalans. Fa, doncs, exactament cinquanta anys. Es tractà d'un acte en una casa privada —la de l'arquitecte, protector de l'Institut, Lluís Bonet i Garí—, sobri, acadèmic i vibrant, d'una gran dignitat i intensitat, per al qual es reberen més de dues-centes cinquanta felicitacions d'acadèmies i universitats de tot Europa, Amèrica, el Japó, etc. Situem-nos a l'any 1957 i pensem què significà, en un món tan tancat i aïllat, d'ésser recordat i encoratjat per intel·lectuals de tants països.

Ferran Soldevila, en la dedicatòria del seu llibre *L'hostal de l'amor*, ja

l'any 1951, escrivia: «A Ramon Aramon i Serra, amb els millors vots perquè res no esguerri els seus dots excel·lents d'impulsor i d'organitzador.»

La «biografia» d'Aramon és, essencialment, la llengua i l'Institut. Mitja vida de l'Institut, que ara ha fet, també, el centenari. Fou explicat a les dues jornades anteriors. En aquestes «Notes biogràfiques» afegeixo algun aspecte menys recordat o sabut. La importància de la festa del cinquantenari, per exemple. O bé l'aspecte més amagat —i tot ho era prou!— dels primers anys, que tan bé exposaren els senyors Jordi Carbonell i Josep Massot i Muntaner. Els primers mesos de l'any 1943, la muller d'Aramon, Hilde Stein —alemanya, també romanista, també melòmana i que també tocava el piano—, que no solament li féu costat sempre —fins i tot a no acceptar més d'una temptadora oferta per anar a treballar de forma fixa en una universitat de la República Federal d'Alemanya (amb tot el que això significava de tranquil·litat i benestar i de tornar al seu país)—, sinó que també col·laborava en diferents tasques professionals, estigué llargament malalta i sofrí diverses intervencions quirúrgiques molt seguides (en aquella època!, amb aquella anestèsia!).

En aquesta difícil situació, Aramon rebé una seriosa amenaça anònima:

Mayo – 1943

Aramón: Sabemos de buena tinta las actividades de Vd. y sus amigos, referentes a la organización intelectual para fomentar el catalanismo.

Conocemos varios de los nombres de sus colaboradores, como también sus reuniones, sus clases y sus trabajos.

Les aconsejamos no jueguen más con la justicia. Pueden ahorrarse disgustos serios pues tenemos pruebas suficientes para que lo pasen mal.

Es su deber, como jefe, de avisar a sus cómplices catalanistas (no retribuidos como Vd.) que corren peligro.

No editen en catalán y eviten reuniones y conferencias clandestinas. De lo contrario aténgase a las consecuencias.

UN PATRIOTA [sic]

Aramon continuà editant en català. Continuaren les reunions del Ple i les de les seccions Filològica i Històrico-Arqueològica. Escrivia l'ordre del dia i l'esborrany de l'acta de les reunions dels anys 1943, 1944 i una part del 1945 en uns papers molt petits, que cabien a la butxaca. En molts casos escrivia la data canviada: en comptes de 1943 anotava 1933; o 34 per 44; perquè així semblés un paper antic i no fos perillós, si li trobaven. Calia tirar endavant l'Institut: l'Institut davant de tot.

L'abril de 1944 Aramon rep una carta de Joan Coromines:

Estimat Ramon:

Quin goig m'ha donat la teva carta! És profundament reconfortant de veure el coratge amb què lluites i vas superant les dificultats. El temporal ja va entrant en les seves acaballes i aviat podràs desempallegar-te d'aqueixes feines desagra-

dables per a un universitari. I encara reconforta més l'alacritat amb què has reprès les tasques més nobles i útils que tant estimem, així que se t'ha obert una petita es-cletxa per a fer-ho. Et felicito de tot cor i fes-me també el favor d'estreñer cordialment la mà, de part meva, a la teva valenta muller [...].

No fa referència a la maltempsada de feia un any, sinó a la situació «normal» de l'època.

El professor Joseph Gulsoy, col·laborador de Coromines, em digué un parell de vegades que aquest li havia afirmat en diverses ocasions, en època molt moderna, que si no arriba a ésser per Ramon Aramon l'Institut hauria desaparegut: «Amb l'Aramon hem tingut les nostres diferències. Però reconec i estic convençut que l'Institut s'ha salvat gràcies a ell.»

Ja modernament, però l'Institut refugiat encara a l'estatge d'Òmnium Cultural, el 23 de febrer de 1981 hi havia d'haver al Palau de la Generalitat l'acte de lliurament de la Medalla d'Or a J. V. Foix. No se celebrà —era el vespre del cop d'estat de Tejero—; però els convidats anaven a saludar-lo en una sala d'un pis de la Generalitat al carrer de Sant Honorat, al costat de Palau. En sortir, negra nit ja, i tot el carrer de la Princesa i el de Montcada completament a les fosques, sense il·luminació, ni al carrer ni a les botigues, només els llumets blaus de cotxes de la policia al fons del carrer de la Princesa, Aramon volgué tornar de totes passades al Palau Dalmasas, al carrer de Montcada, per assegurar-se que a l'Institut no passava res, que no hi restava ningú i que tot era ben tancat. Ningú no sabia què podria passar. L'Institut, la cosa més important.

Hem vist que des de jove sempre cercava la màxima correcció en els treballs, el màxim nivell cultural. En els escrits en revistes i llibres; en les peces de teatre —el juny de 1927 escriu al butlletí de l'Orfeó Atlàntida: «És necessari, opinem, d'encarrilar les representacions teatrals vers la depuració i l'educació del gust del nostre públic»—; en els concerts —també el 1927: «Una festa musical seriosa no és pas un programa de varietats».

Des de Berlín, el 1932, escriu al pare Josep Calveras, de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura de la Biblioteca Balmes: «[...] l'Anuari queda molt bé. Ja us vaig dir, em sembla, una vegada, que calia nivellar moltes irregularitats que ara s'hi noten [...]»; i en fa una relació. Són exemples de quan era jove; no cal dir, doncs, de més gran.

Des de Leipzig, el 1930, en una carta a Puig i Cadafalch:

Estic encantat de l'ambient de laboriositat d'aquests seminaris i aules. Vostè que coneix l'organització universitària a l'estranger, comprendrà la impressió que m'ha d'haver produït tot això, en esguard de les Universitats que coneixia. Només havia trobat aquest règim de cordialitat i de treball en els Estudis Universitaris Catalans, tan lligats a l'Institut i a la seva gent.

Des d'Alemanya també escrivia als professors dels Estudis Universitaris Catalans.

Ramon Aramon era molt agraït i sempre els recordava, com també alguns professors de les universitats de Barcelona, Leipzig i Berlín, anys a venir, en els discursos de gràcies que féu en diverses ocasions: la concessió del Premi Ramon Fuster, del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, l'ofrena del primer dels quatre volums de la miscel·lània que li fou dedicada, la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, el gran homenatge popular organitzat per Llengua Nacional a les Drassanes, en algun sopar que li organitzaren antics deixebles i amics amb motiu d'aniversaris, etc. Considerava que sense aquells professors ell no hauria estat res i els ho devia tot. I, probablement, era així. Però jo goso afegir-hi que les ensenyances trobaven en ell un terreny adobat. En la seva joventut veiem ja maneres de fer que, després, s'anirien repetint.

Per a un d'aquests sopars d'aniversari —seixanta anys— Ferran Soldevila escriu:

Gener 1968.

Benvolgut amic:

«Amb la paciència tot s'abasta», deia santa Teresa de Jesús. I encara que pugui semblar absurd, jo aplicaria aquestes paraules de la santa al nostre amic Aramon. Ell s'ha vist criticat, atacat, menystingut, i ha sabut callar enmig de la injustícia, tot esperant l'hora de la vindicació, tot sabent treure dignes al·licionaments de les injustícies.

Quants que avui seiem al seu costat o ens hem adherit a aquest acte, l'haurérem una hora o altra censurat, en el fons injustament. Tot apareix avui com reconeixença de la seva tasca utilíssima, ànima com ha estat i motor d'una institució capital de la nostra cultura.

I venim avui a dir-vos, en contemplar el balanç de la vostra tasca, que, comptat i debatut: «Aramon heu tingut raó. Gràcies per l'obra feta, sovint en l'anonimat i en el silenci».

Cordialment vostre,

Ferran Soldevila

88

M'he estès en el període de joventut, per entendre com es forjà la seva personalitat; he fet un parell de parades durant la trajectòria vital; m'acosto a l'acabament d'aquestes «Notes biogràfiques» amb una pregunta, i la resposta, que li feren en una entrevista, l'any 1980: «—A 72 anys i després de tot el que ha viscut, quin producte pren cada matí per ser tan optimista? —No sóc optimista. El que faig és no ser pessimista i em dic sempre: “aguantar, aguantar, aguantar”. —Aguantar és el seu lema? —Més o menys. També en tinc d'altres», i amb uns quants títols de textos que parlen d'ell, que aplegats fan una semblança sinòptica de la persona: «El mestratge de R. Aramon i Serra», «L'autoritat de la llibertat», «Una vida per la cultura catalana», «Filologia i resistència», «Ramon Aramon i Serra, la tossuda fidelitat a un país», «Ramon Aramon mai no va capitular», «Ramon Aramon i Serra, simbiosi entre filologia i pàtria».

La seva pàtria era Catalunya amb les Illes i el País Valencià, òbviam-

ment. Sempre hi estigué molt lligat i estava en contacte amb els intel·lectuals de tots dos llocs. Ja d'abans de la guerra. En certa manera es pot simbolitzar amb la gran amistat que tingué amb Francesc de B. Moll i Manuel Sanchis i Guarnier.

Moltes vegades acabava els discursos, en diferents àmbits, amb «treballar per la pàtria» o alguna expressió semblant. Per exemple, el discurs com a president del Consistori dels Jocs Florals a Munic, els últims de l'exili (1977), exactament el dia del retorn del president Josep Tarradellas a Catalunya: «No ens resta sinó fer vots tots plegats perquè aquesta llibertat de l'esperit sigui possible i profitosa a totes les terres catalanes, perquè cap entrebanc no vingui a interposar-se de nou en el desenvolupament i en l'expansió de la nostra llengua, que és el mateix que dir en la pervivència rica i plena de la Pàtria.»

